

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 25.08.2022
Published /Yayınlanma 31.10.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Koç, G. & Yalur, R. (2022). Kitap kapak tasarımı tarihine tipografik bakış. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(88), 1951-1960.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3277>

Öğr. Gör. Gökhan KOÇ

<https://orcid.org/0000-0002-6800-3019>

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Gönen Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü, Balıkesir / TÜRKİYE

Doç. Refik YALUR

<https://orcid.org/0000-0001-5527-3346>

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Grafik Tasarım Bölümü, Balıkesir / TÜRKİYE

KİTAP KAPAK TASARIMI TARİHİNE TİPOGRAFİK BAKIŞ¹

TYPOGRAPHIC OVERVIEW OF THE HISTORY OF BOOK COVER DESIGN

ÖZET

Kitabın korunmasını ve sayfaların bir arada kalmasını sağlamak için formların dışına yerleştirilen bir tahta ya da mukavva kapak olarak isimlendirilmiştir. Günümüzde ise kapak, kitabın içeriğini görsel tasarım yolu ile ilgili kitleye aktaran bir grafik tasarım ürünü haline geldi. Kapak tasarımında yer alan yazıların ve görsel öğelerin kitabın içeriğini yansıtmaları kitabın çekici ve anlaşılabilir olma özelliğini artıracaktır. Bu noktada kitap kapağı tipografi için yeni bir kullanım alanı olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmada kitap kapak tasarımının gelişim sürecinde tipografinin yeri, etkisi ve önemi incelenecektir. Kitap kapaklarının olmazsa olmazlarından olan tipografinin bir tasarım aracı olarak kullanılabilir hale gelmesi bu çalışmanın çıkış noktası olmuştur. Yerli ve yabancı kaynaklar taranarak kapak tasarım tarihi ve tipografi arasındaki ilişki literatür taraması yöntemi ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak; teknolojik yenilikler de dikkate alınarak bakıldığında kapak tasarımının ve tipografik öğelerin git gide daha fazla gelişerek gelecekte de karşılık bulacağı kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kitap, kapak, tasarım, tipografi, yazı.

ABSTRACT

It is called a wooden or cardboard cover that is placed on the outside of the spreads to protect the book and keep the pages together. Nowadays, the cover has become a graphic design product that transmits the content of the book to the relevant audience through visual design. The fact that the texts and visual elements in the cover design reflect the content of the book will increase the attractiveness and understandable features of the book. At this point, the book cover can be considered a new field of use for typography.

In this study, the place, effect, and importance of typography in the development process of book cover design will be examined. The starting point of this study was the use of typography, which is one of the sines qua non of book covers, as a design tool. By scanning domestic and foreign sources, the relationship between the history of cover design and typography was evaluated by the literature review method. As a result; Considering the technological innovations, it has been concluded that the cover design and typographic elements will develop more and more in the future.

Keywords: Book, cover, design, typography, writing.

Issue/Sayı: 88

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

¹ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı "ABCD 2014-2021 Yılları Arasındaki Ödüllü Kitap Kapaklarının Tipografik Açından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

Kitap kapak tasarımı için tasarımcı ana hatları ile *renk, ton, doku, ölçü, yön gibi tasarım öğeleri ve denge, oran, bütünlük, vurgu gibi tasarım ilkelerinden* yararlanır. Tüm bunların yanı sıra kitap kapak tasarımına ağırlıklı olarak ‘*tipografi*’, ‘*illüstrasyon*’ ve ‘*fotoğraf*’ unsurları öncülük eder.

Tasarımcı sürecini yönetirken, tipografi/illüstrasyon, tipografi/fotoğraf, sadece tipografi, daha çok görsel yoğunluklu ya da boş alanların hâkim olduğu unsurları kullanacak şekilde farklı kombinasyonlarla tasarımlarına yön verebilir.

Tipografi, kavram olarak forma uygun yazı yazmak manasına gelir. Yunanca *typos* ve *graphia* kelimelerinden *typographia* oluşmaktadır. Yazı karakteri, punto, harf, satır, boşluk, harf ve espas gibi elemanların kombinasyonları ile elde edilir. Tipografi, kapak tasarımı için olmazsa olmaz uygulama olarak değerlendirilebilir. Günümüzde basılı ya da basılı olmayan her türlü yazılı iletişim elemanı tipografi aracılığı ile mesajı alıcıya iletmektedir.

Tipografik tasarımda teknoloji büyük bir dönüşüme öncülük etmektedir. Fazla sayıda yazı karakteri çeşitli tarz ve üslup kullanılarak sayfa yüzeyinde farklı görsel kompozisyon alanları oluşturulabilir. Diyagonal, dairesel ve dikey unsurlarla birlikte farklı tarz ve boyutta yazılar, aynı satır ya da sözcük içinde bulunabilir. Herhangi bir resimsel öğeye ihtiyaç duymadan, sadece metin yazıları ile beklenmeyen görsel etkiler oluşturulabilir.

Mesajı iletirken tipografideki ana hedef “*Nasıl Görünmeli?*” sorusundan ziyade “*Amacı Ne?*” sorusuna cevap verebilmelidir. Çünkü bir zihni hareketlendirecek tek şey düşüncenin tutarlı biçimde aktarılmasıdır. Beyaz bir zemin üzerindeki siyah tipografik işaretler aracılığı ile dünyanın diğer ucundaki birey ile tek taraflı iletişim kurmak sihirli bir ana dönüşebilir. Böylelikle yazmak, yayınlamak ve basmak düşünce transferinin biçimi halini alır ve tipografi biliminin giriş kapısını oluşturur.

“Kitap, herhangi bir konu üzerine yazılmış yazıların, toplanmış belgelerin, çekilmiş fotoğrafların anlaşılabilir bir hali olarak algılanmıyorsa, üst üste konmuş bir bilgi yığınıdır.” (Erkmen, 2018).

Topluluk karşısında konuşma yapan hatip, vurgu yapmak istediği konuya dikkat çekmek için *yüksek sesle* ifade ettiğinde daha duyulabilir ve dikkat artırıcı bir hale getirir. Metnin okunurluğu ve vurgusu ise tipografide; yazı karakteri, punto, bold/light, serifli/serifsiz ve italik gibi etkenlere hafif dokunuşlar ile mesajın metinler arasında *yüksek sesle* konuşmasını sağlar. Bu sihir ile iyi kullanılan bir harf, harf olarak görünmezlik kazanır, fikir ve düşünceyi karşıya iletmeye devam eder.

Kapak tasarımına başlamadan önce kitabın yazarı ya da editörü aracılığı ile tasarımcıya içerik hakkında bilgilendirme yapılmalıdır. Böyle bir durum çok mümkün değil ise yazar, editör veya kitabı okumuş birisi tarafından oluşturulan detaylı bir özeti okumak tasarım süreci için oldukça önemlidir. Bu bilgilendirme ile tasarımcı kitabın içeriğinde geçen en etkili sahne, nesne, söz ya da ana düşünceyi kapak tasarımına rahatlıkla aktarabilir.

Bir kitap kapağında tasarım elemanlarını kullanırken özgün, merak duygusu uyandıran, akılda kalıcı, anlaşılır, mümkünse minimal, rafta duran diğer kitaplardan farklı, canlı, kontrast değeri yüksek unsurlar tercih edilmelidir. Tasarımda mesajı direkt veren bir görsel, yazı ya da illüstrasyon kullanımı yerine okuyucunun hayalinde bir fikir meydana getiren veya çok zorlamayacak şekilde düşünmesine etkisi olan elemanlar kullanılabilir.

Kapak tasarımcısının ikna etmesi gereken bir kitle mevcuttur. Okuyucuya kapakta kitabın içerisindeki her şeyi aktarmak zordur. Asıl yakalanması gereken kitabın kapağını çevirmek için okuyucu ikna etmektir.

Her sanatçının edindiği genel kültür, etkilendiği sanat akımları ve aldığı eğitim gibi öznel yaklaşımlar, tasarım sürecinde ortaya çıkan eserler üzerinde kendini göstermektedir. Kitap kapak tasarımı yazarla okur arasında bağlantı kuran ilk etkidir. Kapak tasarımı güzel olduğu için kitabı satın alan okuyucular olsa da asıl ihtiyaç kitabın içerisindeki bilgidir. Çok ünlü bir yazara ait kitap vasat bir tasarıma sahip olsa satış rakamları ortalamaya yakın adetlerde olacaktır. Ya da yeni eser üretmiş bir yazar için hazırlanmış mükemmel bir kapak tasarımı kitabı best seller seviyesine taşıma görevi üstlenemez. Kapağın ilk görevi kitapla okuyucu arasında iletişim kurup kitabın arka kapak yazısını okutma ya da iç sayfaları inceleme eylemi başlatmasıdır.

Aynı konu üzerine farklı tasarımcıların ya da yine aynı konu üzerinde tasarımcının birkaç yıl sonraki ortaya çıkaracağı tasarımlar farklı bakış açısı ile meydana gelecektir. Tıpkı oyun oynarken yere düşen bir çocuğun yaşadığı trajediyi metinsel olarak ifade eden iki farklı yazarın yaklaşım tarzlarında duygusal ve pedagojik farklılıklar olabileceği gibi. Kapak tasarımı sürecinde yayınevi, yazar, editör ve tasarımcı uyumu kitabın talihi açısından çok önemlidir.

2. TİPOGRAFİK TASARIM VE GELİŞİMİ

Tipografi; dilin, form ve biçimlere yansımış varlığıdır. Tasarlanmış yazının sanatı, grafik tasarımın en önemli elemanıdır. *Kaligrafi* ise bu sanatın el yazısı ile yapılmasına denir (Uçar, 2017, s. 91).

Biçimsel Özelliklerine Göre Yazı Karakterleri; tarihsel oluşum sürecinden sonra biçimsel özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Yazı kavramından ziyade yazı biçimi karakteriyle ilgili bir sınıflandırmadır. Yazının tipi ve karakteri diğer yazılar arasında tutarlı bir görünümün farklılıkları ile ortaya çıkar (Erdal, 2015). Günümüzde binlerce yazı karakteri bulunmaktadır ve birbirlerine çok benzemektedir. Karakterler arası fark ancak sayfa üzerinde basıldığında ürettiği etki ile görülebilir. Farklılıkları yazı karakterindeki geometrik şekiller ve yapısal özellikleri ile ayırt edilebilir (Sarıkavak, 1997). Biçimsel özellikleri, bir yazı karakteri üzerinde göstermek için bilinen bütün yazı karakterleri sıralanabilir.

Resim 1 Biçimsel Özelliklerine Göre Yazı Karakterleri, **Kaynak:** Uçar (2017)

Harflerin okunur olmasında ve kurulmasında öne çıkan bazı kavramlar vardır. Bu kavramlar harflerin belirginliğini, hizalanması, oran ve orantısının düzenlenmesine ek olarak bütünlük içerisinde yazılmasına yardımcı olur.

Resim 2 Harfin Yapısal Özelliğinin Tanımlayan Kavramlar, **Kaynak:** Erdal (2015)

Tipografinin gelişimi başlarda kişiler ve matbaa kurucuları üzerinden daha sonra akımların etkisi üzerinden ilerlemiştir. Modern sanat hareketi olarak adlandırılan bu dönemde akımların tipografinin gelişimi üzerinde de etkisi ve katkısı olur. Bu sanat akımları ve okulları; Arts and Crafts, Art Nouveau, Fütürizm, Dadaizm, Konstrüktivizm, De Stijl, Bauhaus, Yeni Tipografi ve İsviçre Tasarımı şeklinde sıralanabilir. Tüm bu sanat akımlarının tipografi üzerinde; endüstri devriminin ticari baskılarına, kalitesiz ve ucuz üretime karşı daha kişisel bir tasarım anlayışı, dekoratif bir dil, yeni unsurların çeşitliliği, klasik estetiğe karşı yeni bir ifade, fotomontaj ve kolaj tekniğinin keşfi, geometrik biçimler ve soyutlama, şekil ve renkleri basite indirgeme, günün sanatçısına üst düzey bir zanaatçı niteliği kazandırma gibi çeşitli etkileri olmuştur.

İlk dönem eserlerinde belirli basım ve dizgi tekniğini ifade etmek için kullanılan terimin kapsamı günümüzde teknoloji desteği ile değişmiş ve genişlemiştir. Tasarım sürecindeki yazı karakterinin düzenlenmesine ilişkin bütün grafiksel uğraşlar ve bu alandaki teknolojik gelişmeler *tipografi* üst başlığı adı altında bir araya toplanabilir. Bu bağlamda deneysel, postmodern, hareketli ve sayısal tipografi olmak üzere tipografinin dört çeşidinden bahsedilebilir. Deneysel Tipografi, okurun dikkatini sayfanın görsel hareketi üzerinde yoğunlaştırarak kelimeler ve harflere uygulama esnasında sınırsız

olasılık sunmuştur. Postmodern Tipografi ise klasik üretim tarzlarını yeniden ele alıp işleyerek daha farklı stilleri içerisinde barındırarak tüm sınırları ortadan kaldırır. Hareketli Tipografi ile yazıya görüntü, dış ses, zaman ve hareket eklenerek farklı duylara hitap etme özellikleri kazandırılır. Sayısal Tipografi bilgisayar yazılımları ve programları aracılığı ile oluşarak dijital dünya ve dijital olmayan gerçeklikte sürekli etkileşim içerisinde olmuştur.

3. KAPAK TASARIMININ TARİHSEL SÜRECİ

Kitap kapağı; formalardan oluşan kitabın hem iç sayfaları için bir koruyucu hem de kitap hakkında bilgi içeren dış yüzeyidir. İlk dönemler kodeks kullanımının başlaması ile sayfaları bir arada tutmak için kullanılan sert ahşap iki parçadan oluşmaktaydı. Sonraları biçim olarak bez, deri, mukavva ve kâğıt kullanımları ile çeşitlilik kazanmıştır. Yapı olarak içerik sayfalarından daha kalın ve sert bir hacme sahiptir. Şömiz, spiral, sert kapak, tel dikiş, iplik dikiş, gofre, varak, amerikan cilt ve sıvama cilt gibi bileşenler içerir. Kitap kapağı zamanla içerisindeki sayfaları bir arada tutmaktan ve korumaktan daha fazlası haline gelerek reklam ve tanıtımını yaparak, içerisinde bilgileri aktarma görevini üstlenmiştir.

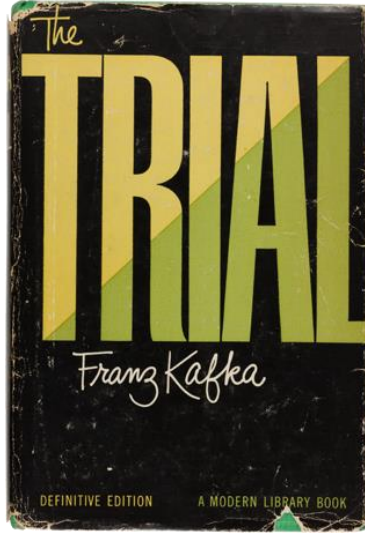
Orta çağda küçük boyuttaki kitaplar bile ciddi bir ağırlığa sahipken bir yerden bir yere taşınmasında zorluk çıkıyordu. El yazması eserleri taşımak ve korumak için dışına birer tahta geçirilmişti. Zamanla geçirilen bu tahtaları gizlemek ve daha estetik bir görünüm sağlamak için deri ile kaplama yapılmıştır. Kitabı bir araya toplarken kapak takma işlemi sırasında nadiren de olsa kitabın değerini artırmak için altın, gümüş, fildişi ve mücevher kullanılmıştır (Labarre, 1994).

Resim 3 Metal ve Taş İşlemeli Kitap Kapak Örnekleri, **Kaynak:** URL 1

Kitaba kapak geçirme ve bu kapağa kitabın adını, yazar adını, basımevi ve baskı tarihini koyma işlemi ilk 1470 yılında Köln matbaalarında yapıldığı bilinmektedir (Kabacalı, 1989, s. 121).

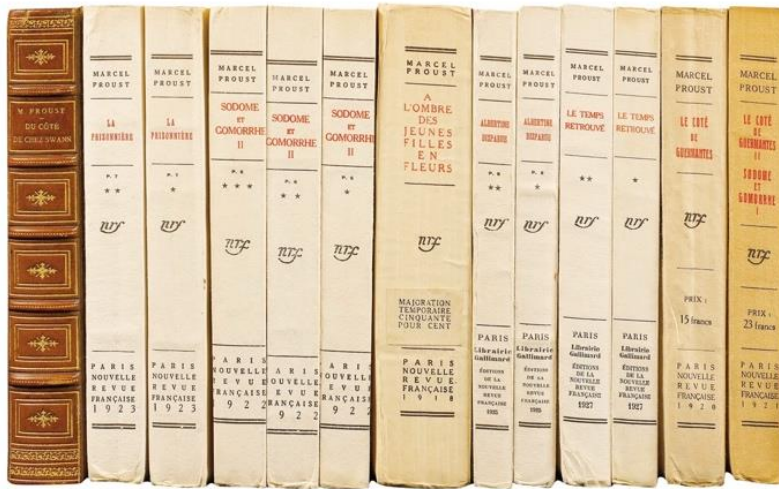
Kitap sektörü ticari olarak rekabetçi bir hale geldikçe kitap kapak tasarımları endüstri için öncelik ve önem kazanmaya başladı. Kültürel farklılıklar ve estetik beklentiler nedeni ile kitap kapak tasarımlarında ülkeler arasında da farklılıklar ortaya çıkmıştır. Avrupa daha sakin ve rasyonel kapak tasarımlarına önem verirken Amerikan kültürde ise öne çıkan ve iri tipografik öğeler hâkim olmuştur.

Resim 4 George Salter, Dava, New York, 1925, **Kaynak:** URL 2

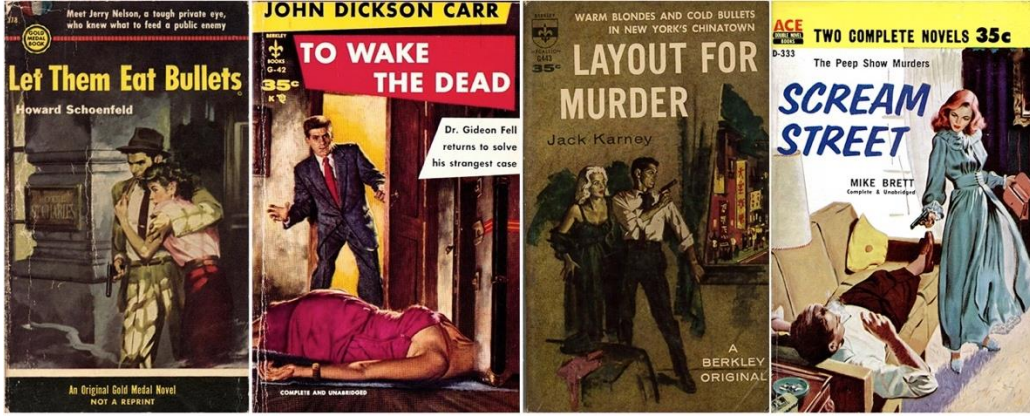
1900'li yıllara gelindiğinde kitap kapakları bir pazarlama aracı olarak görülür hale gelir. O yıllarda şömiz kullanımı ile yayıncılar yazarın portresini, kitabın özetini veya biyografik bilgisini, yayınevinin diğer kitaplarının isimlerini ekleyerek pazarda tutunma yoluna gidilir (Guillermou, 2017).

Fransa'da 1919 yılında *Librairie Gallimard* isimli yayınevi çıkarmış olduğu bir koleksiyon için 'beyaz' lakabını takar. O yıllardaki diğer kitap kapak tasarımının çok ötesinde bir tasarım anlayışına sahip olan bu kitaplar klasik süsleme ve illüstrasyonlardan biraz farklı bir yaklaşım sergiler. Bu bir devrim değildir aslında, kitap kapağının kâğıt olarak gelişiminin bir mesajıdır. Okunurluğu, kâğıt rengi ve metnin dengesi ile onu mükemmel bir klasik olarak değerlendirilir (Guillermou, 2017).

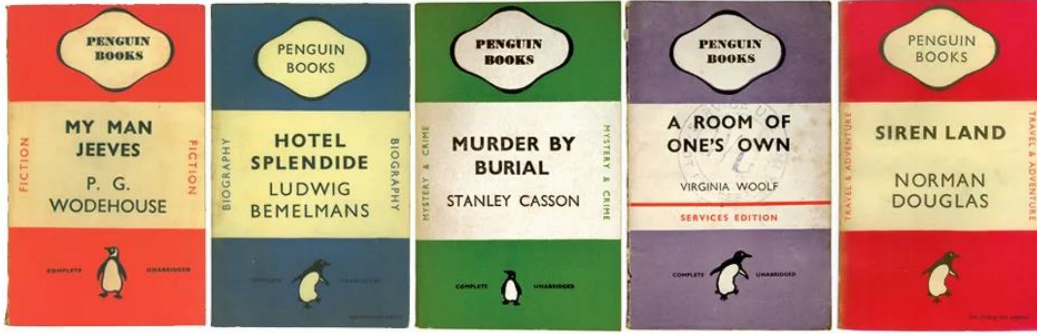
Resim 5 Beyaz Edebiyat Serisi, 1919, **Kaynak:** URL 3

1930'li yıllar çizgi romanların ilk piyasaya sürüldüğü yıllardır. *Walt Disney* film afişlerinde *Pamuk Prenses* karakterini kullanmaya başlar. Aynı dönemde kitap iç sayfalarında ve kitap kapaklarında kadın toplumda ikinci bir role bürünür. Ev hanımı, itaatkâr ve tüketici bir rolü olan kadının cazibe odağı olması beklenir. Amerika'da kadın görsellerinin eklenmesi ile cazibe, cinayet ve şiddet temalı konular ağırlıklı olarak işlenmeye başlanır (Guillermou, 2017).

Resim 6 İllüstrasyonlarda Kadın Görselleri, 1930, Kaynak: URL 4

Kitap yayıncılığı için ucuz üretim ve basım teknolojileri dönüm noktası olarak görülür. İngiliz yayınevi *Penguin Books* elde ettiği satış rakamlarıyla kitaplar aracılığı ile finansal bir başarıya sahip olur. Devrim niteliğindeki fiyatlandırma, taşınabilirlik ve formatları ile kitaplar Dünya Savaşı'nın ardından film endüstrisinin uzantısı haline gelir. Filmi ve kitabı eş zamanlı olarak üretilerek kapak görselinde film sahnelerine yer verilmiş, bu tür kapaklara 'sinerji' adı verilmiştir (Ateş, 2019).

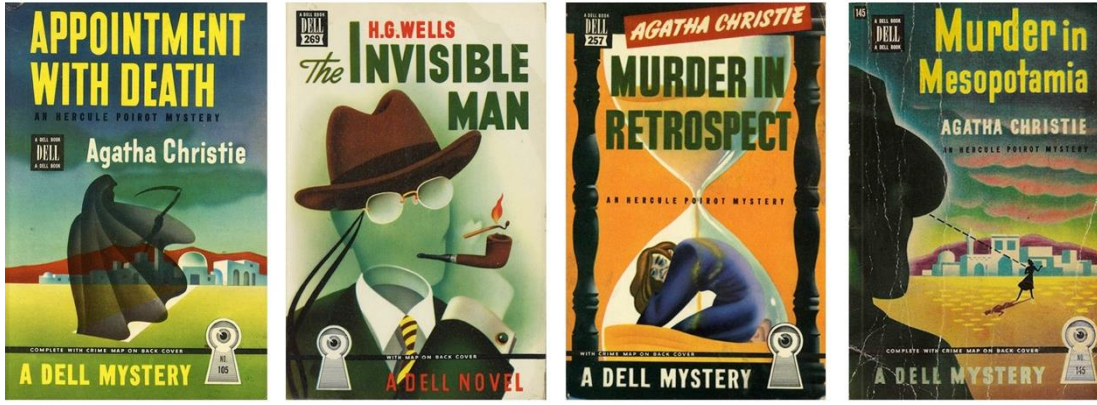
Resim 7 Penguin Books, İlk 5 kitabı, 1935, Kaynak: URL 5

Fransız Kitap Kulübü, Libraire Galimard, İngiliz Penguin Books'un ardından yayıncılığa yeni bir boyut kazandırmak isteyen Amerika Birleşik Devletleri'nde 1953 yılında kurulan *Poche Book* yayınevindir. Yüksek tiraj, düşük maliyet ve editöryal kalite ile halka daha fazla kitap ulaştırmak için üretime geçer. Kitabı nesneye dönüştürmek ve her roman kitabının cep formatını üreterek 'herkes için kitap' sloganını kullanırlar (Guillermou, 2017).

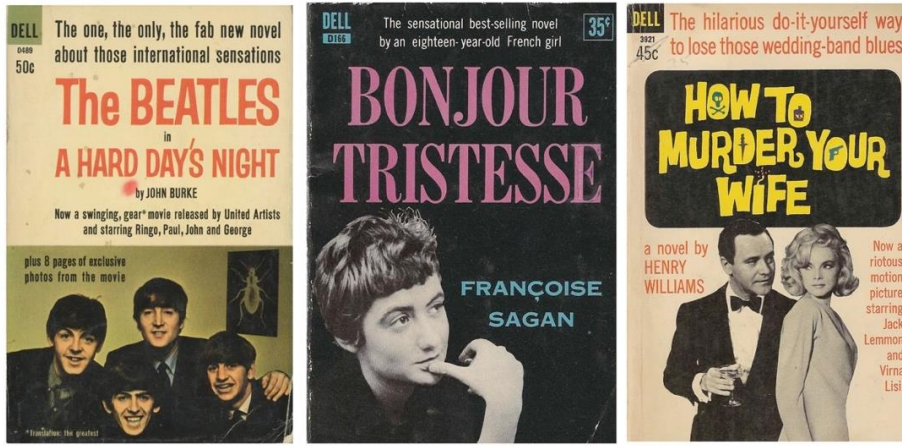
Resim 8 Poche Book, Kitap Kapak Tasarımları, 1953, Kaynak: URL 3

1960 yıllarına yaklaşırken kitap kapak tasarımlarında soyut tasarım anlayışına ait görseller görülmeye başlar. İllüstratör ve tasarımcılar kapakta mesajı direkt iletmek yerine okuyucunun hayal dünyasında bir şeylerin canlanmasına yol açan tasarımlar ortaya çıkarırlar (Guillermou, 2017).

Resim 9 Soyut Kitap Kapağı, Agatha Christie Serisi, 1956, **Kaynak:** URL 5

Fotoğraf, dergi ve reklamlarda kendini göstermeye 1960'lı yıllarda başlamıştır. Kitap kapakları içerisinde illüstrasyon ve fotoğraf kullanımı yine o yıllara denk gelir. Böylelikle kitap kapak tasarımlarında renk, düzen, tipografi, fotoğraf ve illüstrasyon gibi unsurların kullanım alanı çoğalmıştır (Guillermou, 2017).

Resim 10 Kitap Kapağında Fotoğrafın Kullanımı, 1960, **Kaynak:** URL 5

Fransız Kitap Kulübü adlı kitabevinde 1948 yılında sanat yönetmeni olarak çalışmaya başlayan Pierre Faucheux kitap kapaklarında yeni tipografik kurallar ile denemeler yapmaya başlar. Bu kitaplar klasik kitap ve beyaz edebiyattan daha farklı bir yaklaşım sergilemektedir. Galimard yayınevinin ortaya çıkışındaki gibi bir tarz ve yenilik ana hedeflerdendir. Pierre Faucheux hedeflediği kitap kapaklarında 'mutlak boşluk' kavramı üzerinden yol olarak yeni tipografik öğeler üzerinden ilerledi. Kitap kapaklarını *tipografi kullanarak resimleme* yöntemi üzerinde durarak, Dadaizm ve Konstruktivizm gibi akımların etkisinde eserler üretir (Guillermou, 2017).

Resim 11 Pierre Faucheux, Tipografik Çalışması, 1964, **Kaynak:** URL 3

Yayıncılık sektöründeki küreselleşme kitapların toplu olarak sevk edilmesine doğru ilerler. Medya, sinema, edebiyat, grafik tasarım, kültürel çalışmalar ve iletişim gibi disiplinler birbirleri ile daha sık

yaklaşımlarda bulunurlar. Bu yakalanan sinerji ile kitap sadece edebi metinler olarak değil aynı zamanda güçlü görsel boyutlara sahip birer eserler formuna dönüşür (Sonzogni, 2011).

1970’li yıllara yaklaşıldığı zaman diliminde kitap türleri içerisinde bilim kurgu, felsefe, fantastik, macera ve soyut edebi türler çıkmaya başlar. Tasarımda ise pazar ve kitleden uzak renk, soyutlama ve tipografik deneyimlerin yeni grafik örnekleri görülür. Bu kitap kapaklarında gösterişten uzak, sanat kaygısı güden ve geçen yüzyılın baskılarından sıyrılmış tarzlar sahiptir. Bu kategori için *Fontana Modern Masters* koleksiyonu geometrik desenleri ile kitap kapağında soyut sanat için ilk örnekler olarak bilinir (Guillermou, 2017).

Resim 12 Geometrik Form ve Tipografi Denemeleri, 1970, Kaynak: URL 5

Kitap kapak tasarımındaki gelişmeler tipografi başta, ortada, yanda, aşağıda ya da kitabın herhangi bir yerinde, sürekli değişen yazı karakterleri ile kullanım şekilleri klasik kitap formunun çok ötesine geçmeye başlar. Kitap hitap ettiği kitle ile birlikte kendi gelişimini de sürdürmeye devam eder. Her türlü sanat akımlarının belirtileri kapaklar üzerinde kendisini göstermeye başlamıştır.

Libraire Galimard yaynevinden çıkartılan *Folio* koleksiyonun tasarımcısı *Massin* seri için şu sözleri söyler; “Mümkünse, o zamana kadar halk tarafından beğenilenin tam tersi olacak bir kapak hayal ettim. Halkın o zamanlar (1953’te) grafiğe karşı dirençli olduğuna inanılıyordu ve bunun, resimli kapaklar açısından hala geleneksel görüntülerle olabileceğine bağlıydı. Yirmi yıl önce, bundan söz edilmezdi.” Koleksiyon için dergilerden resimler kesip kolaj yaparak kapak üzerinde illüstrasyon, fotoğraf, suluboya, portreler ile *Folio* serisini çıkartır (Guillermou, 2017).

Resim 13 Kolaj ve Soyut Kapak Denemeleri, 1971, Kaynak: URL 3

1980 yıllarından beyaz zemine daha az yer verilerek daha fazla renk, tipografi ve yeni formatların karşılık bulması ile geleneksel kapak tasarımlarına modern bir hava katılır. Yayınevleri alışılmadık görsel kodlar üretirken bu grafik kalitesine artık okuyucular da alışmıştır. Basımı yapılan bir kitap kapağında etkili bir illüstrasyon, estetik bir tipografi ve yeni teknolojiler ile kabartmalı harfler, kitap kapak kâğıdı için elyaf karton kullanımı ile daha cazip bir görünüme sahip kitaplar üretilmektedir. Kitap artık bir arzu nesnesine dönüşmeye başlar.

“Böyle kitaplar gördüğünüzde onlara dokunmak, almak istiyorsunuz. Kitaplarıma da aynı duyguyu vermek istedim.” (Dominique Bordes, URL 3)

Tipografi kitap kapak tasarımının her evresinde vazgeçilmez bir unsur olarak gelişimini sürekli tekrarlamıştır. Klasik kitap tasarımından bu yana okuyucular kitap okuma zevkinin yenilenmesinden ve bu yeniliği keşfetmekten yana eğilim sergiler. Teknolojinin gelişimi ile bazı sanal yayıncılık anlayışları bile kendine ait bir okuyucu kitlesi bulmayı başardı. Kitabın bu inovasyon yolculuğunda geleneklerini kapsadığını görülebilir. Bugün kitap popüler, dönemsel, arşiv, çok satan, e-book, dijital gibi sosyal ve teknolojik devrimler karşısında yer bularak bünyesine farklı terimler kazandırabilmiştir. Bu evreler arasında tipografi de gerek klasik, gerek çağdaş, gerekse sanat akımlarının veya dijitalleşmenin etkisiyle her zaman gelişmeye devam etmektedir.

Masaüstü yayıncılıkta bir eserin içeriğinde yer alan bilgilerin kısa ismi, yazar adı, çevirmen, çizer, baskı numarası, yayıncı ve basım yılı gibi açıklayıcı terimler olan alana “*kitap kapağı*” adı verilir. Bir kitabın içerik metni kadar kapak tasarımı da önemlidir. Okuyucunun aradığı eğer bilinen bir eser ya da yazara ait değilse kapak tasarımı kitabı aldırma en etkili unsurlardan biri haline gelir.

4. SONUÇ

Bilgi iletişim aracı olmaya mağara duvarlarındaki çizilen ilk görseller üzerinden aktarılmaya başladı. Taş, toprak, tahta, deri, parşömen ve kâğıt gibi araçlar ile ufak büyük metinler halinde yayıldı. Şimdilerde ise bilginin dağıtımında en büyük etkenlerden bir tanesi kâğıdın ciltler halinde bir araya getirilerek dışına kapak geçirilmesi ile oluşan kitap formatıdır. Kitabın içeriğini bir arayüz şeklinde okuyucuya aktaran aracı ise kapak tasarımıdır.

Kapak tasarımında fotoğraf, illüstrasyon, resim ve tipografi gibi kullanılan öğeler mevcuttur. Bu öğelerin hepsi bir arada ya da ayrı ayrı kullanımları görmek bir kitap okuyucusu için mümkündür. Fakat bir kitap ve kapak tasarımında tipografi her durumda yer almaktadır.

Kapak tasarımları gelişimine bakıldığında ilk başlarda dini metinler için uygulanan öncelikli bir süreç geçmiştir. Makine aracılığı ile basılan ilk kitabın İncil olması ve sonrasında kutsal kitapların farklı dillerde ve ölçülerde basılmış olması bunu net bir şekilde göstermektedir. Kitabın seri üretimde yaygınlaşması daha fazla kişiye ulaşmasını sağlamıştır. Sektör daha sonra kitabın ticaret objesi olarak gelişimini hızlandırır. Böylelikle kapak tasarımlarında sanat akımlarının etkisi ve ülkeler arasındaki kültürel farklılıklar kendisini göstermeye başlar.

1920 yıllarında beyaz edebiyat serisi ile kapak tasarımlarında alışlagelmiş klasik süslemeden uzaklaşıldığı görülür. 1930 yılında illüstrasyon kullanımına başlanır. 1935 yılında ise yüksek tiraj ve düşük maliyet daha fazla kişiye ulaşılacak hedeflenir. Kapak tasarımında soyut görsel ve fotoğraf kullanımı 1960 yıllarında denenmeye başlanmıştır. 1965 yıllarında sadece tipografik öğelerin kullanıldığı yaklaşımlar görülür. 1970 yıllarında ise geometrik formlar ve kolaj denemeleri görülmektedir. Kitap kapak tasarımı ve gelişim süreci hala da devam etmektedir.

Teknoloji ile günümüzde tasarımı destekleyecek farklı kapak uygulamaları mevcuttur. İçerisinde bazı objeleri hareket edebilen, dokun hisset, cırtı cırtlı objeler ve sayfası çevrildiğinde pop-up sahnelerini görebileceğimiz kitap kapaklarının olduğu gibi. Halihazırda kapak tasarımlarına doku, ses ve boyut gibi farklılıklar eklenerek okuyucuya daha farklı duygular iletiliyor. Geleceğe bir mihenk taşı niteliğinde bırakılmak istenen metinlerin içeriğinin kaderi sadece tek boyutlu tasarım olarak kalmamalı okuyucunun her zaman diliminde okunurluk ve estetik açısından yanında olan alternatifli tasarımdan oluşturulabilir. Çoklu kapak tasarımı alternatifine sahip ve okuyucunun içerisinde olduğu duyguya göre seçebileceği bir kapak modellemesi neden olmasın?

KAYNAKÇA

- Ateş, S. (2019). *Bir Kimlik İnşa Aracı Olarak Kitap Kapağı Tasarımlarında Güncel Yaklaşımlar*. Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi, İzmir.
- Erdal, G. (2015). *İletişim ve Tipografi*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Erkmen, B. (2018, Ekim). *Grafik Tasarımcılar Meslek Kuruluşu*. <https://gmk.org.tr/uploads/news/file-1538547652884927870.pdf> adresinden alındı
- Guillermou, T. (2017, Haziran 14). *Grapheine brand design*. <https://bit.ly/3jiUzeT> adresinden alındı
- Kabacalı, A. (1989). *Türk Kitap Tarihi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Labarre, A. (1994). *Kitabın Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarıkavak, N. K. (1997). *Tipografinin Temelleri*. Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Sonzogni, M. (2011). *Re-Covered Rose, A case study in book cover design as intersemiotic translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Uçar, T. F. (2017). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- URL 1 <http://www.alaintruong.com/archives/2017/09/11/35665866.html> [18.04.2022]
- URL 2 <https://www.lbi.org/media/images/33-Trial-01.height-1030.png> [18.04.2022]
- URL 3 <https://www.grapheine.com/en/history-of-graphic-design/history-of-book-covers-4> [16.02.2022]
- URL 4 <https://www.facebook.com/VintageHorrorPaperbacks/photos> [18.04.2022]
- URL 5 <https://www.grapheine.com/en/history-of-graphic-design/history-of-book-covers-3> [16.02.2022]